

jeví až puristický. Autor a překladatel v jedné osobě tak dal české veřejnosti do rukou hodnotný opus, který laickým čtenářům umožní seznámit se s nejdůležitějšími památkami mezopotamského písemnictví, základními kameny naší kulturní tradice, a zároveň zpřístupňuje prameny příbuzným vědním disciplínám na současné úrovni bádání. Zhostil se tak velmi náročného úkolu předložit podklady pro studium starověkého písemnictví i poskytnout potěšení z četby pozoruhodných dávných skladeb. Jemu i nakladatelství Academia za to patří náš dík.

JANA SOUČKOVÁ

Paul Williams – Anthony Tribe, Buddhistické myšlení: Úplné uvedení do indické tradice,

**Praha: Ex Oriente 2011, 301 s.
ISBN 978-80-904246-8-5.**

Překlad knihy buddhologů Paula Williamsa a Anthonyho Tribea se nabízí českým čtenářům s odstupem téměř jedenácti let od svého původního vydání (London – New York: Routledge 2000), přesto jde o práci hodnou pozornosti zejména učitelů a studentů religionistiky a vážnějších zájemců o studium buddhismu. Shodou okolností vyšlo v roce 2012 druhé, revidované vydání původní knihy, na němž spolupracoval vedle výše uvedených autorů také Alexander Wynne. Druhé vydání, doplněné o nejnovější významné posuny v oboru, obsahuje navíc další náměty k četbě, odkazy na webové stránky a otázky ke studiu, čímž se jasněji profiluje především jako studijní příručka.

Svým tématem kniha příhodně doplňuje nedostatek souhrnných publikací v češtině, které by představily nejen základní pojmy buddhistické nauky, ale také mahájánovou filosofii a nauku tantrického buddhismu. Dosavadní literatura v češtině týkající se

buddhismu zahrnuje práce na rozličná témata od přehledného představení buddhismu (např. Donald Lopez, *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učení*, Brno: Barrister & Principal 2003) a Buddha (např. Volker Zotz, *Buddha*, Olomouc: Votobia 1995) přes dějiny jeho počátků (např. Vladimír Miltner, *Vznik a vývoj buddhismu*, Praha: Vyšehrad 2001) až po celou řadu knih věnovaných dílčím tématům, jako jsou buddhistické texty, jejich výklady, metody buddhistické meditace atd.

Podle slov autorů má kniha sloužit „jako srozumitelný průvodce těm, kdo se chtějí co nejrychleji důvěrně seznámit se základními idejemi buddhistického filosofického a náboženského myšlení a s výsledky nového bádání v tomto oboru“ (s. 11). Nejde o přehledový letmý úvod do buddhistického myšlení, ale *úplné uvedení*, tedy důkladné a systematické pojednání o možných výkladech nejdůležitějších pojmů buddhistické nauky v kontextu pramenů a moderní literatury. Navzdory svému cestovnímu formátu a lehké papírové vazbě *Buddhistické myšlení* není snadnou četbou, spíše, jak sami autoři v úvodu zmiňují, jde o knihu určenou k opakovanému studiu (s. 12). Z tohoto hlediska jde o práci přehledně koncipovanou, v níž se lze snadno orientovat a prostudovat konkrétní problematiku, což je například oproti Lopezovu *Příběhu buddhismu* pro studenty nesporná výhoda, usnadněná navíc podrobným rejstříkem a soupisem pramenů včetně bibliografie jejich vydání a překladů. Na druhou stranu kniha vyžaduje alespoň základní faktografickou znalost historického vývoje buddhismu a určitých souvislostí.

V úvodních poznámkách se objevuje Williamsovo pojednání o „buddhismu jako náboženství“, jak jej konvenčně chápeme, i o tom, v jakém smyslu a kontextu prezentoval své učení Buddha (s. 15-19), což je v českojazyčné literatuře využívané studenty výjimečné a zvláště přínosné.

Po úvodních kapitolách věnovaných Buddhově nauce v dobovém kontextu a možnostem jejího studia (s. 20-50) následuje kapitola zaměřená na ústřední myšlenky Buddhovy nauky – čtyři ušlechtilé pravdy (s. 51-64), nauku o ne-já (s. 64-70), závislé vznikání (s. 71-80) a karman (s. 80-82).

Následující kapitoly pojednávají o buddhistické kosmologii (s. 82-90), teoretickém rámci meditace (s. 90-95), abhidharmě (s. 95-103) a některých buddhistických školách jako byla sarvástiváda, saútrántika, théraváda a pudgalaváda (s. 120-137). Naproti tomu zde čtenář nenajde pojednání o buddhistických koncilech a formování kánonu buddhistických textů, což odráží Williamsovo úzké zaměření na *obsahy* buddhistické nauky, nikoli na historické, sociální a jiné okolnosti jejího zachycení, dalšího předávání a proměn.

V kompozici knihy se výrazně projevuje Williamsův letitý odborný zájem o mahájánovou filosofii (srov. jeho *Mahayana Buddhism: The Doctrinal Foundations*, London: Routledge 1989), o níž i v recenzované knize pojednává důsledně a do detailů (s. 130-172). Systematicky a poměrně srozumitelně pak přibližuje významy základních pojmů jako je *šúnjátá*, *tathágatagarbha*, *svabháva* v tradicích madhjamaky a jógáčáry. Těmto pojmům, v české literatuře často načrtnutým jen v hrubých rysech, které se studentům u zkoušek poměrně často rozplývají v jakési všeobjímající „prázdnost“, Williams dává přesnější význam s ohledem na příslušné prameny.

Pro studenty religionistiky je zvláště přínosný Williamsův přístup k tématu. Nesnaží se zakrýt, uhladit či „vysvětlit“ protikladné názory vyslovené v buddhistických textech, naopak odkrývá paletu názorů a úvah prezentovaných v textech jednotlivých „škol“ a současně naznačuje možné vztahy mezi nimi (srov. např. kapitolu věnovanou učení o buddhovské přirozenosti *tathágatagarbha*, s. 166-172).

Obsáhlý oddíl o myšlení mahájány uzavírá poměrně stručná kapitola týkající se kultu buddhů a bódhisattvů (s. 188-198), která však o nich pojednává opět čistě v rovině nauky, tedy zejména z hlediska toho, které texty jsou významné pro kult toho kterého bódhisattvy a jaký je jejich obsah. Četba právě této kapitoly vzbuzuje v čtenáři snad nejvíce otázek po vztahu buddhistického myšlení a praxe, Williams se však možným odbočkám směrem k žitému buddhismu vyhýbá (srov. s. 195, pozn. 175).

V následujících kapitolách, věnovaných tantrickému buddhismu (s. 199-249), jejichž

autorem je Anthony Tribe, nadále zůstávají ve středu zájmu texty, jejich kategorizace a obsahy (s. 209-223). Na rozdíl od předchozích kapitol zde však autor výrazněji bere na zřetel také praxi, jejíž složky podrobně rozebírá (s. 229-236). Tribeovo představení tantrického buddhismu se tak netýká jen myšlení tanter, ale přesahuje také do roviny praktické – například v otázkách doslovného chápání tanter povzbuzujících k překračování norem (s. 241-243) či v otázce role žen v tantrickém buddhismu (s. 245-247).

Čtivý český překlad pořídil Dušan Zbavitel ve spolupráci s Jiřím Holbou, celkově kniha nese známky pečlivé překladatelské a redaktorské práce, na níž se podíleli také Lubomír Ondračka a Radovan Černák. V závěru uvedený komentovaný soupis pramenů – buddhistických textů různého druhu – poskytuje přehled o dochovaných jazykových mutacích daného textu včetně bibliografických údajů o jeho vydáních a překladech do evropských jazyků. Editoři doplnili také soupis českých překladů příslušných textů.

Knihy Paula Williamse a Anthonyho Tribea je tak cennou příručkou všem studentům a učitelům, kteří chtějí proniknout k základům indického buddhistického myšlení. Neměli by však přitom zapomínat na to, že teorii obsaženou v buddhistických textech obrůstá zelený strom života, jehož výhonky přesahují normativní a písemně zachycenou rovinu buddhismu. Nezbyvá než doufat, že se dočkáme překladů prací dalších předních buddhologů, zvláště pak těch, kteří vedle textů využívají také archeologické nálezy, mezi něž patří například Gregory Schopen.

JANA VALTROVÁ